

Speciālās izglītības skolotāju, sporta skolotāju un pirmsskolas skolotāju izdienas pensiju likums

1.pants. Likumā lietotie termini

Likumā ir lietoti šādi termini:

- 1) izdienas stāžs – laiks, kas nostrādāts amatā, kas dod tiesības uz izdienas pensiju.

2.pants. Likums mērķis

Likuma mērķis ir nodrošināt noteiktos pedagogu amatos strādājošajiem tiesības uz izdienas pensiju sakarā ar to, ka pēc noteikta laika nostrādāšanas darbs saistīts ar izdegšanas sindromu un profesionālo iemaņu zudumu pirms vecuma pensijas piešķiršanai noteiktā vecuma sasniegšanas.

3.pants. Tiesības uz izdienas pensiju

- (1) Tiesības uz izdienas pensiju ir pirmsskolas izglītības skolotājiem, speciālās izglītības skolotājiem un sporta skolotājiem atbilstoši Profesiju klasifikatorā noteiktajiem profesiju kodiem, kuri sasnieguši 60 gadu vecumu un kuru izdienas stāžs mazāks par 30 gadiem.
- (2) Tiesības uz izdienas pensiju ir personām, kuras atbilst šī panta pirmajā daļā noteiktajam un kuras no izdienas pensijas piešķiršanas brīža nestrādā amatā, kas dod tiesības uz izdienas pensiju.
- (3) Uz izdienas pensiju nav tiesību personai, kura sasniegusi vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu.

4.pants. Izdienas stāža aprēķināšana

- (1) Izdienas stāžā, kas dod tiesības uz izdienas pensiju, ieskaita pirmsskolas izglītības skolotāja, speciālās izglītības skolotāja un sporta skolotāja amatā nostrādāto laiku.
- (2) Izdienas pensiju saņemt tiesīgo amatu sarakstu, izdienas pensijas pieprasīšanas, piešķiršanas, apmēra grozīšanas, izmaksāšanas un izmaksāšanas pārtraukšanas, kā arī nesaņemtās izdienas pensijas izmaksāšanas sakarā ar personas nāvi kārtību nosaka Ministru kabinets.
- (3) Izdienas stāžā, kas dod tiesības uz izdienas pensiju, ieskaita arī līdz 1990.gada 4.maijam Latvijas teritorijā nostrādāto laiku.
- (4) Personām, kurām vienlaikus ir tiesības uz vairākām izdienas pensijām, piešķir tikai vienu pensiju pēc viņu izvēles.

5.pants. Darba samaksa, no kuras aprēķina izdienas pensiju

- (1) Izdienas pensiju aprēķina no mēneša vidējās darba samaksas par pēdējiem 10 attiecīgajā amatā nostrādātajiem gadiem. Ja pēdējo 10 gadu laikā ir bijis darba tiesisko attiecību pārtraukums attiecīgajā amatā, aprēķinā ietver attiecīgu laikposmu pirms pārtraukuma.
- (2) Darba samaksā ietilpst darbiniekam aprēķinātā un izmaksātā mēnešalga, piemaksas un prēmijas, no kurām par darbinieku veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

6.pants. Izdienas pensijas piešķiršanas termiņi

Izdienas pensiju piešķir personai, kura atbrīvota no darba amatā, kas dod tiesības uz šādu pensiju, ja ir saņemts šīs personas izdienas pensijas pieprasījums, līdz brīdim, kad personai ir tiesības uz valsts vecuma pensiju.

7.pants. Izdienas pensijas aprēķināšana un līdzekļi izdienas pensijas izmaksai

- (1) Izdienas pensiju piešķir 80 procentu apmērā no personas mēneša vidējās darba samaksas, kas noteikta saskaņā ar šā likuma 5.pantu.
- (2) Izdienas pensijas apmērs nedrīkst būt mazāks par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru.
- (3) Izdienas pensiju izmaksā no valsts pamatbudžeta līdzekļiem, kuri piešķirti saskaņā ar gadskārtējā valsts budžeta likuma apropriāciju.
- (4) Izdienas pensijas saņēmējam vecuma pensija tiek piešķirta saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām”. Izdienas pensijas izmaksa tiek veikta līdz brīdim, kad iestājas vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamais vecums. Pēc vecuma pensijas piešķiršanas izdienas pensijas izmaksu atjauno, samazinot to par piešķirtās vecuma pensijas apmēru.

8.pants. Izdienas pensijas apmēra palielināšana

- (1) Izdienas pensijas apmērs pārskatāms katru gadu, ņemot vērā valstī noteiktā patēriņa cenu un apdrošināšanas iemaksu algas indeksa izmaiņas.
- (2) Izdienas pensiju apmēru pārskata tādā pašā kārtībā, kādā nosaka indeksāciju valsts pensijām, kas piešķirtas saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām”.

9.pants. Izdienas pensiju pieprasīšanas, piešķiršanas un izmaksas kārtība

- (1) Izdienas pensijas pieprasījumu un tās piešķiršanai nepieciešamos dokumentus Ministru kabineta noteiktajā kārtībā persona iesniedz Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai.
- (2) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra izdienas pensijas pieprasījumu un tās piešķiršanai nepieciešamos dokumentus izskata 10 dienu laikā no to iesniegšanas dienas un par pieņemto lēmumu paziņo izdienas pensijas pieprasītājam.

- (3) Izdienas pensiju piešķir Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.
- (4) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras amatpersonu izdotos administratīvos aktus vai faktisko rīcību persona var apstrīdēt Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras direktoram. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras direktora lēmumu var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

10. pants. Izdienas pensijas izmaksas pārtraukšana vai tās apmēra grozīšana

- (1) Izdienas pensijas izmaksu pārtrauc vai tās apmēru groza šādos gadījumos:
  - 1) izdienas pensijas saņēmējam tiek piešķirta valsts vecuma pensija saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām”;
  - 2) izdienas pensijas saņēmējs no jauna uzsāk darbu amatā, kas dod tiesības uz izdienas pensiju.
- (2) Izdienas pensijas saņēmēja pienākums ir 10 dienu laikā paziņot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai par šā panta pirmās daļas 2.punktā minētā apstākļa iestāšanos.

11. pants. Izdienas pensijas izmaksa par pagājušo laiku

- (1) Aprēķinātās izdienas pensijas summas, kuras pensijas saņēmējs nav laikā saņēmis, izmaksā par pagājušo laiku, bet ne ilgāku par trim gadiem.
- (2) Ja aprēķinātās izdienas pensijas summas nav laikā saņemtas tās iestādes vainas dēļ, kura piešķir vai izmaksā izdienas pensiju, šīs summas izmaksā par pagājušo laiku bez termiņa ierobežojuma.

12. pants. Ieturējumi no izdienas pensijas

- (1) Ieturējumus no izdienas pensijas var izdarīt:
  - 1) pamatojoties uz tiesas nolēmumu;
  - 2) pamatojoties uz Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras amatpersonas lēmumu, lai piedzītu pārmaksātās pensijas summas, kas izdienas pensijas saņēmējam pārmaksātas viņa vainas dēļ. Šādā gadījumā ik mēnesi ieturami ne vairāk kā 10 procenti no izmaksājāmās izdienas pensijas summas līdz brīdim, kad pārmaksātā summa ir dzēsta.
- (2) Uzturlīdzekļi nepilngadīgo bērnu uzturēšanai piedzenami pirmām kārtām.
- (3) Kopējā ieturējumu summa mēnesī nedrīkst pārsniegt 50 procentus no izdienas pensijas apmēra, obligāti saglabājot izdienas pensijas saņēmējam izdienas pensijas apmērs ne mazāks kā minimālā mēneša darba alga un uz katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā, izņemot Civilprocesa likumā noteiktos gadījumus.
- (4) Ja izdienas pensijas izmaksa tiek pārtraukta pirms parāda dzēšanas, atlikušo parāda summu piedzen likumos noteiktajā kārtībā.

13. pants. Sakarā ar personas nāvi nesaņemtās izdienas pensijas un apbedīšanas pabalsta izmaksa

- (1) Līdz izdienas pensijas saņēmēja nāvei izmaksai aprēķinātās, bet neizmaksātās izdienas pensijas summas ir tiesības saņemt pensijas saņēmēja laulātajam vai pirmās vai otrās pakāpes radniekam, bet citai personai – uz mantojuma apliecības vai tiesas nolēmuma pamata.
- (2) Izdienas pensijas saņēmēja nāves gadījumā viņa ģimenei vai personai, kura uzņēmusies apbedīšanu, izmaksā apbedīšanas pabalstu divu mēnešu izdienas pensijas apmērā.

14.pants. Izdienas pensijas izmaksa personām, kuras izbrauc uz ārvalstīm

Personām, kuras izbrauc uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs, saskaņā ar šo likumu piešķirtās izdienas pensijas izmaksā kārtībā, kādā saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām” noteikta valsts pensiju izmaksai.

Likums stājas spēkā 2016.gada 1.janvārī

Likumprojekta „Speciālās izglītības skolotāju, sporta skolotāju un pirmsskolas izglītības skolotāju izdienas pensiju likums”

ANOTĀCIJA

1. Kādēļ likums ir vajadzīgs?

Izdienas pensijas visiem pedagogiem tika piešķirtas laikā no 1959.gada līdz 1993.gada jūlijam neatkarīgi no vecuma un darbspēju stāvokļa ar darba stāžu pēc specialitātes ne mazāku par 25 gadiem. Izdienas pensija tika piešķirta un izmaksāta tikai pēc darbinieka atbrīvošanas no darba profesijā, kas dod tiesības uz šādu pensiju.

Ar 1996.gada 1.janvāri, stājoties spēkā likumam „Par valsts pensijām” izdienas pensijas atsāka maksāt personām, kurām tās bija piešķirtas līdz 1993.gada jūlijam, tai skaitā pedagogiem, un turpināja maksāt līdz brīdim, kad izdienas pensijas saņēmējam iestājās tiesības uz vecuma pensijas saņemšanu.

Apzinoties to, ka iepriekšējo tiesisko regulējumu atgriezt nav iespējams finansiālu apstākļu dēļ, no visiem pedagogu amatiem tika izdalīti trīs, kuriem visvairāk būtu nepieciešamas tiesības pieprasīt izdienas pensiju pēc noteikta laika nostrādāšanas – tie speciālās izglītības skolotāji, sporta skolotāji un pirmsskolas izglītības skolotāji, kuru darbs notiek tiešā kontaktā ar bērniem, kas pēc noteikta laika rada izdegšanas sindromu un saistīts ar profesionālo spēju zudumu. Tā rezultātā skolotājs nav spējīgs kvalitatīvi strādāt. Bez tam pedagoga darba apstākļus tieši šajos amatos nav iespējams uzlabot, ieviešot jaunas tehnoloģijas, jo darba specifika – tiešā saskare ar bērniem, paliek. Šo dažādo faktoru ietekmes rezultātā organismā notiek fizioloģiskas un psihoemocionālas izmaiņas, kas noved pie profesionālo iemaņu zuduma. Līdz ar to cieš darba kvalitāte, un bieži šī darbinieku kategorija ir sociāli neaizsargāta tieši pirmspensijas vecumā.

Speciālās izglītības skolotāja darbs ir dziļi specifisks. Speciālās izglītības iestādēs mācās bērni ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, izteiktiem emocionālās gribas sfēras un uzvedības traucējumiem, ar sarežģītiem, kombinētiem attīstības trūkumiem, kuriem ir nepieciešamas īpašas audzināšanas un apmācības formas. Lielākā daļa no viņiem nav spējīgi patstāvīgi dzīvot, sevi aprūpēt un ir invalīdi no bērnības. Viņiem ir smagi izziņas, darbības, valodas un emocionālās sfēras traucējumi.

Darbs speciālajā izglītības iestādē rada regulāru psihoemocionālu slodzi, kas nereti noved pie profesionālās destrūkcijas – pedagoga personības psiholoģiskās struktūras sagraušanas, izjukšanas vai deformēšanas profesionālās darbības procesā, kas, savukārt, samazina profesionālās darbības produktivitāti, negatīvi ietekmē motivāciju un profesionālo pozīciju. Nereti profesionālās darbības ietekmē pastiprinās personības profesionālā deformācija – profesionālās darbības un individuālo īpašību ietekmē notiekošas profesionāli svarīgu personības kvalitāšu (īpašību, rādītāju) izpausmes līmeņa izmaiņas, tādējādi negatīvi ietekmējot darbības kvalitāti.

Speciālā pedagoga darbs ir ar paaugstinātu atbildību, kas saistīts ar spēju kritiski domāt, risināt problēmas un pieņemt lēmumus. Jāspēj īstenot ne tikai izglītības prasības un sasniegt izglītības mērķus, bet arī nodrošināt izglītojamā aprūpes vajadzības, kas ir spēka izsīkuma – fiziska, psihiska un garīga noguruma sindroma rašanās pastiprinošs faktors. No pedagoga sagaida pozitīvu attieksmi, līdzjūtības un cieņas pilnu izturēšanos pret izglītojamo. Pedagoģis – tā ir dodoša

profesija. Atdeve nav abpusēja – pedagogs dod, izglītojamais un viņa ģimene saņem. Pedagogam jāpieliek daudz pūļu, lai pārvarētu ikdienas stresorus un saglabātu profesionālo līmeni. Fiziska, emocionāla un garīga izsīkuma rezultātā pastiprinās somatisku saslimšanu, depresīvu traucējumu attīstības risks.

Pirmsskolas izglītības skolotājs piedalās bērnu sagatavošanā pamatzglītības apguvei, aptverot individualitātes veidošanos; garīgo, fizisko un sociālo attīstību; iniciatīvas, zinātkāres, patstāvības un radošās darbības attīstību; veselības nostiprināšanu; psiholoģisko sagatavošanu pamatzglītības ieguves uzsākšanai; valsts valodas lietošanas pamatiemaņu apguvi.

Pirmsskolas izglītības skolotāja darbs prasa neiedomājami lielu emocionālo spriedzi – nepārtraukti noturēt pozitīvu emocionālo gaisotni 15, 20 un lielākās bērnu grupās, rēķinoties ar bērnu rīcības neapbrīzināmību. Vienlaikus pirmsskolas izglītības skolotājs ir atbildīgs par katra bērna dzīvību, veselību un labsajūtu, kā arī par to, lai bērns tiktu izglītots atbilstoši pirmsskolas izglītības vadlīnijām. Mūsdienās, kad ikdienā arvien lielāku vietu ieņem dažādas tehnoloģijas, kas nereti iespaido bērnu atkarību no tām, palielinot bērnu agresivitāti un nesavaldību, nākas saskarties ar vecāku subjektīvo viedokli bērna audzināšanā un atšķirīgajām prasībām starp pirmsskolas izglītības iestādi un ģimeni. Šīs situācijas nepārtraukti pakļauj lielam stresam skolotājas, kuras cenšoties labāk veikt savus pienākumus. Bieži no darba aiziet brīnišķīgas skolotājas ne tikai tāpēc, ka cienījamā vecumā kļūst grūti cilāt, nēsāt, apģērbt un citādi aprūpēt mazos bērnus, zūd kustību ātrums un reakcija, bet arī tāpēc, ka jādzīvo bailēs, bezmiegā utt. – kas būs, ja vairs nevarēšu pavisam.

Sporta skolotājs veic ne tikai pedagoga darbu, bet ir arī sportists. Sporta stundās ir ne tikai noteiktas fiziskās prasības skolēniem, bet arī nepieciešams sporta skolotāja personiskais paraugs. Ja skolēna sporta stunda ilgst 40 minūtes, tad skolotājam dienā ir līdz 8 sporta stundām. Sporta skolotāja darba rezultāts bieži ir atkarīgs no paša fiziskajām spējām, jo skolotājam daudz kas jā dara pašam, jā demonstrē vingrinājumu pareiza izpilde. Sporta stundas bieži notiek ārā gan pavasarī, gan rudenī, gan arī ziemā. Arī darba apstākļi ne vienmēr ir atbilstoši darbam. Sporta skolotāji nereti ir spiesti strādāt arī savās brīvdienās, organizējot sporta sacensības, un vasaras treniņu nometnēs vasarā. Lielā psiholoģiskā un fiziskā spriedze vienlaikus daudzus sporta skolotājos rada izdegšanas sindromu un līdz ar to profesionālo iemaņu zudumu un izglītības kvalitātes pazemināšanos. Līdz ar pakāpenisku pensionēšanās vecuma paaugstināšanu šī problēma arvien saasinās.

Ņemot vērā minētos apstākļus, būtu ļoti svarīgi pieņemt likumu, kas sniedz sociālas garantijas darbiniekiem šajās smagajās profesijās, lai valsts novērtētu un atbalstītu šos darbiniekus, kad viņi ir savā darbā izdegoši un vairs nespēj profesionāli kvalitatīvi strādāt un jūtas neaizsargāti.

2. Kāda var būt likuma ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību

Šī likuma pieņemšana radīs drošības sajūtu attiecīgajos amatos strādājošajiem pedagogiem, veicinās jauno pedagogu ienākšanu, jo šiem pedagogu amatiem būs likumdošanā nostiprinātas sociālās garantijas, ja viņi pēc attiecīgā darba stāža jutīsies morāli izdeguši, lai darbu turpinātu.

3. Kāda var būt likuma ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Aprēķini veikti par provizorisko skaitu, kas varētu pieteikties uz izdienas pensijām, kā arī aptuveno vidējo attiecīgajās profesijās strādājošo darba samaksu.

Izdienas pensiju prognozes 2016.-2019.gadam					
		2016.g.	2017.g.	2018.g.	2019.g.
Darbinieku skaits, kuri sasnieguši 60 gadu vecumu un ir ne mazāk kā 30 gadu stāžs	pirmsskolas izglītības skolotājs	611	616	612	606
	speciālās izglītības skolotājs	112	131	117	105
	sporta skolotājs	152	154	150	133
	Kopā	875	901	879	844
Darbinieku skaits, kas izmantos priekšlaicīgo pensionēšanos (progn.10%)	pirmsskolas izglītības skolotājs	61	62	61	61
	speciālās izglītības skolotājs	11	13	12	11
	sporta skolotājs	15	15	15	13
	Kopā	87	90	88	85
Vidējā darba samaksa (prognoze + 10% katru gadu) (EUR)	pirmsskolas izglītības skolotājs	508	559	615	677
	speciālās izglītības skolotājs	610	671	738	812
	sporta skolotājs	508	559	615	677
Izdienas pensijas apmērs (80% no darba samaksas) (EUR)	pirmsskolas izglītības skolotājs	406.4	447.2	492	541.6
	speciālās izglītības skolotājs	488	536,8	590,4	649,6
	sporta skolotājs	406.4	447.2	492	541.6
Prognozējamie līdzekļi izdienas pensiju izmaksu nodrošināšanai gadā (EUR)	pirmsskolas izglītības skolotājs	297 484.8	332 716.8	360 144	396 451.2
	speciālās izglītības skolotājs	64 416	83 740.8	85 017.6	85 747.2
	sporta skolotājs	73 152	80 496	88 560	84 489.6
	Kopā	435 052.8	496 853.6	533 721.6	566 688

4. Kāda var būt likuma ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Pēc likuma stāšanās spēkā jāpieņem Ministru kabineta noteikumi par precīzu izdienas pensiju saņemšanas tiesīgo amatu sarakstu, izdienas pensiju aprēķināšanas un apmēra grozīšanas, pieprasīšanas, izmaksāšanas un izmaksāšanas pārtraukšanas, kā arī nesaņemtās izdienas pensijas izmaksāšanu sakarā ar personas nāvi, kā arī par izdienas pensionāra apliecības izsniegšanas un anulēšanas kārtību.

5. Kādām Latvijas starptautiskajām saistībām atbilst likumprojekts

Likumprojekts šo jomu neskar.

6. Kādas konsultācijas notikušas, sagatavojot likumprojektu

Likumprojekta izstrādē ir piedalījušās Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības darbinieki un biedri, kas strādā attiecīgajās izglītības iestādēs, Izglītības un zinātnes ministrijas vadība un darbinieki

7. Kā tiks nodrošināta likuma izpilde

Likuma izpilde tiks nodrošināta esošo institūciju funkciju ietvaros